

Barack Obama külpolitikai hagyatéka Ázsiában

Vörös Gábor

Obama elnöksége alatt Ázsia újra az amerikai külpolitika célkeresztjébe került. Bár a kontinens mindig is fontos szerepet töltött be az USA biztonságpolitikai számításaiban, az utóbbi 25 évben ez az erőforrások és a bürokrácia figyelmének elosztása terén kevésbé mutatkozott meg. A geopolitikai realitások azonban az Ázsia-politika újraértékelését diktálták, hiszen a térségben komoly változások mentek végbe. Az Obama-kormányzat vajon tudott-e az amerikai érdekek további biztosításához megfelelő lépéseket tenni?

Az USA stratégiai helyzetén Ázsiában az új partnerországokkal való kapcsolatépítés segíthet, és az elmúlt 8 év legfőbb csapásiránya a potenciális, új szövetségesek megkörményezése, és maga mellé állítása volt. Tanulmányomban ennek a politikának a legfőbb sikereire és kudarcaira koncentrálok, kiemelve azt a két országot, amelyek stratégiai érdekei egybevágnak az Egyesült Államokéval, és a jövőben szorosabb kooperációra van kilátás. Mivel az új partner-ségek főleg Kína megerősödése miatt alakulnak, az amerikai Kína-politika lépéseiről is szót ejtek. Végül kiderül, sikerült-e Obamának javítania az amerikaiak ázsiai stratégiai helyzetén. Mindehhez bemutatom, miért is került az amerikai külpolitika egyik fő fókuszába a kelet-ázsiai régió.

Under former president Barack Obama, Asia became a renewed focus for the United States' foreign policy. Although Asia has always played an important role in American strategic planning, in the past 25 years this has not materialized in substantial resources and attention from the American bureaucracy. The United States, however, could not ignore the contemporary geopolitical realities, and as such, it had to rethink its Asia strategy for the future. The radical changes of the past 25 years on the most populous continent played a huge role in this strategy overhaul. My study analyzes whether the steps taken by the Obama administration were enough to secure a solid strategic position for the United States in the future of Asia.

* * *

Azsia lenyűgöző gazdasági átalakuláson ment át az elmúlt 50 évben, azonban ez a fejlődési folyamat talán mostanra ért csak be igazán. Ebben nagy szerepe van Kínának. A kis és közepes ázsiai gazdaságok Kína hatalmas exportpiacával szimbiotikus gazdasági kapcsolatot tudtak kialakítani, így a gazdasági tranzakciókban mindkét

fél felvevő- és szolgáltatópiacként is tud funkcionálni, még úgy is, hogy Kína a szomszédos országok fölé tornyosul a hatalmas gazdaságával. Ha ehhez hozzávesszük a globalizáció kereskedelemre gyakorolt pozitív hatásait, láthatjuk, hogy a fejlődő és a fejlett ázsiai országok miért tudták visszaszerezni a „világ gazdasági középpontja” címet. A világ lakosságának

60 százalékát nem lehet figyelmen kívül hagyni, emellett pedig Ázsia a Föld leggyorsabban növekvő és legnagyobb gazdaságú térsége. Fontos megemlíteni, hogy a gazdasági fejlődése során a kontinens rendkívül összefonódott az amerikai gazdasággal, és az amerikai gazdaságpolitika egyik legfontosabb tényezője is a Kínával, valamint a régió többi országával való kereskedelem lett.

A gazdasági növekedéssel párhuzamosan a védelmi fejlesztések is jelentősen megnöttek Ázsiában. A régió szinte összes országa fegyverkezni kezdett: ki komoly nyugati vagy orosz/kínai importból, ki pedig a saját fegyveripara modernizálásával. Az országok emellett nemcsak fegyverkeznek, hanem adaptálni is próbálják saját katonai erejüket a régió biztonságpolitikai kihívásaihoz. E kihívások pedig javarészt a rengeteg területi vitából fakadnak, amelyek akár egy lőporos hordóként is funkcionálhatnak a jövőben. A délkelet-ázsiai régió szinte összes országa vitában áll egymással az exkluzív gazdasági övezetük határvonalainak kialakítása kapcsán, Kelet-Ázsiában pedig Kína és Japán néz farkasszemet egymással a potenciálisan nyersanyagdús Kelet-kínai-tenger fölött. Ráadásul az is valószínűsíthető, hogy Észak-Korea a közeli jövőben nukleáris fegyverekkel fog rendelkezni, valamint a dél- és délkelet-ázsiai terrorizmus veszélyéről sem szabad megfeledkezni.

Egy ilyen geopolitikai környezetben az Egyesült Államoknak – mint továbbra is az egyetlen szuperhatalomnak – az egyik prioritása, hogy fenntartsa a stabilitást

Ázsiában. Egy ázsiai konfliktus ugyanis az egész világot megrongosíthatja – mind gazdaságilag, mind politikailag. A régióban jelenleg kialakulóban van egy biztonsági dilemma, s az országok hamar egy fegyverkezési versenyben találhatják magukat, így ehhez kell adaptálnia az Egyesült Államoknak is.

A hidegháború utáni amerikai Ázsia-stratégiák

Ehhez a kiszámíthatatlan és gyorsan változó politikai, gazdasági és katonai környezethez nehéz egy koherens stratégiát kialakítani. Az Obama-kormányzat azonban – elődeivel ellentétben – megpróbált néhány főbb és kevésbé ellentmondásos nyomvonal mentén egy Ázsia-stratégiát kialakítani, amely az *Asia Pivot* [Ázsiafordulat] nevet kapta.

Barack Obama egy olyan feladattal találta magát szemben, amellyel egyik amerikai elnök sem tudott megbirkózni a hidegháború óta: egy koherens Ázsia-stratégia kialakítására volt szükség. Az ázsiai külpolitika tekintetében a közelmúlt mindegyik amerikai elnökének voltak kisebb-nagyobb sikerei. Elég csak a Bill Clinton által elősegített kínai WTO-csatlakozásra vagy a George W. Bush által megkötött indiai nukleáris egyezményre gondolni.¹ Azonban ezekből hiányzott egy átfogó vízió, amelyre el lehet kezdeni egy komolyabb amerikai katonai, gazdasági és politikai jelenlét felépítését Ázsiában. De egyik elnök sem ismerte fel ennek a vízióknak a hiányát, mivel a külpolitikájuk fókuszában nem

Ázsia állt, így a régió leginkább csak a könnyen bemutatható diplomáciai sikerek színterének számított az amerikai külpolitikában.

A Bush-éra külpolitikája szinte teljesen elhanyagolta Délkelet-Ázsiát és a térségbeli kisebb országokat, köztük Dél-Koreát is. Ez utóbbi, éppen emiatt, nem is érezte teljesen biztosítottnak az amerikai védelmi garanciákat.² Ez a figyelemvesztés nagyrészt az iraki és az afganisztáni háborúk, valamint a terrorizmus elleni fókuszra a következménye. Ezzel párhuzamosan az első Bush-ciklus ázsiai külpolitikája főleg Japánra és Ausztráliára korlátozódott, mivel azok kölcsönösen támogatták egymást az Egyesült Államok által indított közel-keleti beavatkozásban.³ Azonban a második Bush-ciklusban megkezdődött egy olyan nyitás Kína felé, amely az Egyesült Államok „ázsiai fordulatát” megalapozta. E nyitás részben a mind az amerikai kormányzatban, mind az ázsiai régióban végbement személycserék miatt következhetett be. Az új vezetők felismerték, hogy nem lehet csak a tradicionális partnerekre építeni a régióban, hanem a stratégiai párbeszédbe jobban be kell vonni az egyre prominensebb globális szerepet betöltő Kínát is.⁴

Obama az első éveiben még inkább a Bush-kormányzat által elkövetett külpolitikai malőröket (mint például a kilépési stratégia nélküli 2003-as iraki invázió) próbálta helyrehozni, és tompítani az azokból következő presztízsveszteséget, valamint a belpolitikára koncentrált, így az ázsiai politikája szinte kizárólag

kereskedelmi alapokra épült. Sikerült megkötnie egy szabadkereskedelmi egyezményt Dél-Koreával (bár azt részben a Bush-kormányzat alapozta meg), és megkezdte annak a csendes-óceáni együttműködésnek a tárgyalásait, amely a második ciklusában az Ázsia-politikája egyik legmeghatározóbb eleme lett.⁵ Kínával kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy az együttműködésre kell fókuszálniuk, elkerülve egy nagyhatalmi versengést, ugyanakkor keményen kritizálta az ázsiai óriást az emberi jogi helyzete miatt, és engedélyezte egy jelentős fegyverszállítmány Tajvanba küldését is. Összegezve: Obama az első ciklusában óvatosan és inkább gazdasági-kereskedelmi szempontból közeledett az ázsiai régió felé.

A második ciklusában azonban megpróbálta egy olyan stratégiával összefogni Ázsia-politikája elemeit, amelyben kiemeltebb szerepet kapott a katonai-stratégiai dimenzió is. Nem sokkal Obama 2012-es újraválasztása előtt Hillary Clinton akkori külügyminiszter be is jelentette azt az Ázsia-stratégiát, amit ma már „*Pivot to Asia*” vagy „*Rebalance to Asia*” néven emlegetnek. (Ennek magyar fordítása nagyjából „fordulat Ázsia irányába” vagy Ázsia felé. A tanulmányban én *pivotként* hivatkozom rá.) Habár az Egyesült Államok sosem „fordult el” Ázsiától, a megnevezés már egy addiginál komolyabb amerikai jelenlétet sejtetett. Ez a stratégia hat fő pillérre helyezte a következő évek amerikai Ázsia-politikáját.

Első és legfontosabb lépésként az Egyesült Államoknak a térségben lévő

szövetségeseivel való bilaterális kapcsolatainak az erősítését említette. Másodikként kiemelte, hogy mélyíteni kell a kapcsolatokat a feltörekvő hatalmakkal, utalva itt először is Kínára, másodsorban pedig Indiára.

Harmadik pilléreként a multilaterális szervezetek megerősítésére (és létrehozására) tekintett. Ez már tükrözte a Csendes-óceáni Partnerségnek (*Trans-Pacific Partnership*, TPP) az akkori Ázsia-stratégiában betöltött kulcsszerepét. Negyedikként a kereskedelem és a beruházások bővítését említette, amely – a tervek szerint – bilaterális úton (leginkább Kínával vagy Indiával) vagy a TPP-n keresztül történhet. Ötödikként kiemelte, hogy az Egyesült Államoknak továbbra is meghatározó katonai erőt kell képviselnie a térségben, ahogyan tette azt a második világháború óta. Végül pedig az emberi jogok és a demokrácia erősítését tűzte ki célul a külügyminiszter asszony a stratégiával kapcsolatban megjelent cikkében.⁶

Ezekkel a kijelentésekkel az Obama-kormányzat hosszú távon biztosítani szeretne volna az Egyesült Államok helyét Ázsia jövőjében. E külpolitikai stratégia azonban legfeljebb abban tért el a századunkban megjelent amerikai Ázsia-stratégiáktól, hogy koherens külpolitikának kiáltották ki, megfelelően hangzatos elnevezéssel. Hillary Clinton szavai a stratégia legfelsőbb szintjét jellemezték, azonban minket jobban érdekel az operatív szint, valamint az, hogy a stratégiai célok közül melyek materializálódtak. Jeffrey A. Bader, a Nemzetbiztonsági Tanács tagja, Obama ázsiai ügyekben illetékes

tanácsadója volt az, aki – ha kézzelfogható célokat nem is – néhány amerikai érdeket kihangsúlyozott az írásában.

A legfontosabbak közé tartozik egy olyan, együttműködésre épülő kapcsolat kialakítása Kínával, amely révén az ázsiai ország is nagyobb szerepet vállal a világpolitikában, valamint a nagy potenciállal rendelkező fejlődő országok – mint India vagy Indonézia – bevonása az amerikai érdekszférába. Bader utalt arra is, hogy a Kínával folytatott stratégiai versengést vissza kell fogni, mielőtt az komoly problémákat okozna a bilaterális kapcsolatokban. További amerikai érdekként említette a régióban a demokrácia stabilitásának a megőrzését, valamint konkrét célként kiemelte Mianmar demokratikus átalakulását, továbbá azt, hogy Thaiföld a puccs után ne forduljon át egy diktatórikus politikai rendszerbe.⁷

Hogy miért is igazán fontos az Egyesült Államoknak Ázsia, azt a legjobban Antony J. Blinken külügyminiszter-helyettes fejtette ki egy 2016-os kongresszusi meghallgatáson:

Ázsiában található a tíz legnagyobb kereskedelmi partnerünk közül négy, a hét legfőbb multilaterális szövetségi rendszerünk közül öt, a világ legnagyobb és leggyorsabban fejlődő gazdaságai, melyek negyven százalékat teszik ki a globális gazdasági növekedésnek, és a világ középosztályának kétharmada is ebben a térségben található.⁸

Ezek után adja magát a kérdés: milyen örökséget hagy maga után Obama az ázsiai régióban?

Tanulmányomban az Obama-kormányzat Ázsia-stratégiájának értékelésekor arra koncentráltam, hogy miképpen sikerült megvalósítani a stratégiai közeledést az új ázsiai partnerországok felé. Ehhez kiemelek két olyan sikertörténetet és két olyan kudarcot, amelyek – véleményem szerint – meghatározóak a térség jövőbeli alakulása szempontjából.

India: A legfontosabb láncszem

A legnagyobb sikertörténet, amely szerintem komoly változásokat eredményezhet az ázsiai biztonságpolitikai dinamikában, az az Egyesült Államok közeledése India felé. A világ két legnagyobb demokráciájának a kapcsolata meglehetősen hűvös volt a hidegháború alatt. India oszlopos tagja volt ugyan az El Nem Kötelezettek Mozgalmának (ENKM), mégis meglehetősen közel állt a Szovjetunióhoz, majd annak felbomlása után Oroszországhoz.⁹ India legnagyobb fegyverszállítója is Oroszország, így az indiai hadsereg elsősorban orosz fegyvertechnológiát használ.¹⁰ Az utóbbi években azonban az amerikai cégek kezdik átvenni az oroszok helyét az indiai fegyvervásárlások terén. Jelenleg az Egyesült Államok India második legnagyobb fegyverszállítója, sőt 2014-ben már egyszer meg is előzte Oroszországot. Már csak idő kérdése, hogy az amerikai fegyverimport átvegye az orosz helyét, tekintve azt a lendületet, ahogyan az amerikai eladások nőnek. 2009-ben még csak kétmillió dollár értékű üzletet bonyolítottak le ilyen téren, azonban

az elmúlt három év során az amerikaiak indiai fegyverexportja¹¹ már közel 4,5 milliárd dollárt tett ki. A jövőben akár az is elképzelhető, hogy Indiában amerikai F-18-as vadászrepülőket gyártanak, amelyek azután az Indiai Légierő használatába kerülnének.¹² Ezt azonban kezeljük megfelelő szkepticizmussal, nem véletlen hívják Indiát ugyanis a „fegyverüzletek temetőjének”.¹³

Nemcsak a materiális téren látható közeledés a két ország között, hanem egyezményekben és deklarációkban is. A legjelentősebb lépés a tavaly megkötött védelmi egyezményük, melyben logisztikai együttműködésről egyeztek meg a felek: adott esetben logisztikai célokra használhatják egymás bázisait, permanens állomásoztatás nélkül. Az Egyesült Államok több mint száz partnerországával kötött már ilyen egyezményt, azonban ez fontos lépés a katonai kompatibilitás növelésében. Ezenkívül még két egyezmény van függőben, melyek a hírszerzési együttműködést, illetve a katonai kommunikációt segítenék elő a két ország között. Ezekkel azonban „fontolva haladnak” a felek, mert bár mindkét ország hadserege kész megkötni az egyezményeket, Indiában nem mindenki támogatja a felgyorsult közeledési politikát.¹⁴

Továbbá a két ország 2015-ben megkötött egy tízéves védelmi keretszerződést, amelynek részét képezi a szorosabb technológiai együttműködés, illetve a gyakoribb közös hadgyakorlatok rendezése.¹⁵ Ennek már látható az eredménye: 2016-ban ötven közös hadgyakorlatot tartottak, közülük egyre többre vonták be

az Egyesült Államok tradicionális ázsiai szövetségeseit, például Japánt vagy Ausztráliát.¹⁶ Véleményem szerint ez egy rendkívül jól átgondolt stratégia része, ugyanis ha sikerülne újjáéleszteni a négyoldalú biztonsági párbeszédet India, Japán, Ausztrália és az USA között, az nagyban javítaná az Egyesült Államok stratégiai helyzetét Ázsiában.¹⁷ A későbbiekben akár egy ázsiai NATO is kialakulhat valamilyen szinten – de ne rohanjunk ennyire előre!

A közeledésre három magyarázat is van. Elsőként az, hogy a Bush-kormányzat által megkötött nukleáris egyezmény megtörte a jeget, és megalapozta a kooperációt, valamint csökkentette az akkor még mindkét félben meglevő jelentős bizalmatlanságot.¹⁸ Az egymás iránti gyanakvás szintje sokat apadt az elmúlt években, de azért az indiai parlament néhány frakciójában még mindig jelen van.¹⁹ A közeledés másik oka, hogy Barack Obamának és Narendra Modinak rendkívül jó személyes kapcsolatot sikerült kialakítani az elmúlt években.²⁰ Bár a személyes kapcsolatoknak a nemzetközi politikában játszott szerepét sokszor alulértékelik, azonban ha két vezető megtalálja a közös hangot, akkor az országaik együttműködése egy biztos alapra épül – az USA és India esetében is ezt láthatjuk. Érdekes lesz megfigyelni, hogy fenntartható lesz-e a jó személyes viszony Donald Trumpgal is.

Végül pedig nem lehet kifelejteni a szorosabb stratégiai együttműködés legfontosabb indokát: Kínát. Alapvetően, ha a nemzetközi kapcsolatok realista iskolája

alapján szemléljük az ázsiai hatalmi viszonyokat, akkor kijelenthető, hogy két fejlődő nagyhatalom nehezen fér meg egymás mellett, főleg úgy, hogy még határosak is egymással. Ráadásul nemegyszer összecsapások is történtek a két ország határán, és a helyzet jelenleg sem rendezett.²¹ Emellett Kína egyre szorosabb stratégiai együttműködést épít ki a szomszédos Pakisztánnal, India egyik legfőbb geopolitikai riválisával. Kínának a tengeri selyemútra vonatkozó tervei tovább bonyolítják a helyzetet: annak egyik fő színtere ugyanis az Indiai-óceánon lenne. Ezt India nagyon nem jó szemmel nézi, és maga is tesz a kínai befolyás csökkentése érdekében – legyen az direkt lépés, mint a haditengerészeti őrjáratok növelése, vagy indirekt, mint fegyverrendszerek eladása Vietnamnak.²² Emellett India a Dél-kínai-tenger felé is kacsintgat, hogy ott is szerepet vállaljon a jövőben – mindezt természetesen az Egyesült Államok nagy öröme.²³

Vietnam: Ellenségből szövetségese?

Az Obama-kormányzat másik sikertörténete a Vietnamhoz való közeledési politika. 40 évvel ezelőtt még egymás ellen harcoltak az amerikai és a vietnami katonák, azonban tavaly már – az akkori konfliktus óta első ízben – amerikai hadihajó is kikötött a délkelet-ázsiai ország partjainál.²⁴ Az amerikai kormányzat tudatosan próbált szorosabb kapcsolatot kialakítani a kommunista országgal, és ahogy Indiánál, ennek itt is több oka volt. Az első és legfontosabb Vietnamnak a Kína

dél-kínai-tengeri befolyását ellensúlyozó szerepe. Az ország viszonya Kínával – mondhatni – fagyos. Ennek történelmi okai is vannak: az 1970-es években egy rövid, de sok áldozatot követelő háborút vívtak egymással. Azt eléggé megsínylették a kínaiak, és az ázsiai óriás katonai kérdésekben a mai napig meglehetősen óvatosan áll Vietnamhoz.²⁵

A két országnak komoly területvitái vannak a Dél-kínai-tengeren, így nem teljesen elképzelhetetlen egy katonai konfliktus sem. Kína szinte az egész tengert a magáénak tekinti, ezt Vietnam nyilvánvalóan ellenzi, mivel szintén komoly részt követel a potenciálisan nyersanyagdús tengerből, pontosabban annak a Kína által magáénak követelt területéből.²⁶ Kína mesterséges szigetek építésével próbál jobb stratégiai pozíciót kivívni magának, ezzel nyomást gyakorolva a szomszédos országokra. Vietnam azonban ugyanúgy építi a saját homokszigeteket a régióban. Az egyetlen különbség a méretekben van: Kína hatalmas szigeteket épít, amelyek vadászbombázók fogadására is alkalmasak, míg Vietnam leginkább csak kibővíti a meglévőket.²⁷ Mindenesetre mindkét fél tevékenysége veszélyezteti a status quót a Dél-kínai-tengeren – főleg, ha ehhez hozzáadjuk a két ország elmúlt évekbeli fegyverkezését.

A másik fontos ok, ami az Obama-kormányzat vietnami nyitása mögött húzódik, az a kommunista ország gazdasági potenciálja és a – ma már bukottnak ítélt – TPP-ben betöltött szerepe. Míg a legtöbb ázsiai ország gazdasági lassulással küszködik, Vietnam tartja a gyors

gazdasági bővülési tempót.²⁸ Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy a kínai munkaerő kezd túl drága lenni, és Vietnam egy olcsóbb alternatívát tud kínálni. Ezzel az ország egy szeletet ki is hasíthat a kínai növekedésből, ugyanis Kína még mindig rendkívül exportdominált gazdaság, egy relatíve gyorsan, de a gazdaság méretéhez képest lassan bővülő szolgáltató szektorral. E két okból volt rendkívül fontos az Obama-kormányzatnak a Vietnam felé történt nyitása, amely egy hosszú távra szóló stratégiai döntésnek könyvelhető el.

Az Obama-kormányzat legfontosabb lépéseként a Vietnammal szemben negyven évig tartó fegyverembargó feloldása értékelhető.²⁹ Az ázsiai ország egészen az utóbbi néhány évig szinte kizárólag olyan fegyvereket vásárolt, amelyeket Oroszországban gyártottak, mivel egymás stratégiai partnerei a hidegháború óta. A fegyveres erők kiképzését is orosz katonák biztosítják, így erősítve az egyébként is erős bilaterális katonai kapcsolatokat.

Habár az Egyesült Államok már 2014-ben feloldotta az embargónak a haditengerészeti eszközökre vonatkozó fejezeteit, és le is szállított hat járőrhajót Vietnamnak, csak most nyílik igazán lehetősége az ottani fegyverpiacra való betöréshez.³⁰ Az is felmerült, hogy az ország kész lenne F-16-os vadászrepülőket és P-3-as tengeri járőrrepülőket vásárolni az amerikaiaktól.³¹ Mindezek ellenére Oroszországnak a vietnami fegyverimportban játszott domináns szerepe egyelőre nem veszélyeztetett, és a növekvő amerikai befolyást igyekszik ellensúlyozni

is, például egy orosz katonai bázis lehetséges újraindításával.³² Hosszabb távon azonban Vietnam és az Egyesült Államok stratégiai érdekei fedik egymást. Ez abból is látszik, hogy engedélyezték a stratégiai fontosságú Cam Ranh-öbölben lévő mélyvízi kikötő használatát az amerikai haditengerészet számára.³³ A százmillió lakosú, hatalmas gazdasági potenciállal bíró és gyorsan fejlődő katonasággal rendelkező ország jelentős partnere lenne az USA-nak. A másik oldalról pedig Vietnamnak – amely impresszív fejlődése ellenére mégiscsak eltörpül Kína mellett –, amennyiben érvényesíteni szeretné az akaratát a dél-kínai-tengeri viaskodásban, akkor ahhoz szüksége van az Egyesült Államok partnerként nyújtandó segítségére.

Észak-Korea: Egy nukleáris löporos hordó

Az Obama-kormányzat Ázsia-politikájában Észak-Korea kérdése jelentette a legnagyobb ellentmondást. Tény, hogy bármely amerikai elnöknek rendkívül nehéz lenne komoly sikereket elérnie ott, a totalitárius ország ugyanis első számú ellenségeként tekint az Egyesült Államokra – és vele együtt a szövetségeseire is. Azt is hozzá kell tenni, hogy a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot szinte alig lehet külső eszközökkel befolyásolni, mivel a kommunista ország jelentősen elszigetelte magát – a saját lakossága kárára. Az elmúlt húsz évben több próbálkozás is történt arra, hogy Észak-Koreát rávegyék nukleáris programja befagyasztására, a

Dél-Koreával való gazdasági kapcsolatok beindítására, valamint az országban levő botrányos emberi jogi helyzetre javítására, azok azonban mind kudarcba fulladtak.

A sokszor alkalmazni próbált *quid pro quo* jellegű megállapodásokban nem bízott Észak-Korea, és azok idején is folytatta a fegyverkísérleteit és az emberi jogi kihágásait, így nem lehetett folytatni a tárgyalásokat. De az egyoldalú engedményekre építő politika sem hozott változást: elég csak a kudarcba fulladt „napfény politikára” gondolni, amely keretében Dél-Korea a kapcsolatok javítása érdekében úgy tett engedményeket Észak-Koreának, hogy nem kapcsolt hozzájuk reciprocitást – mégsem járt sikerrel.³⁴

Barack Obama a beiktatása után békítő célzatú politikát hirdetett meg Észak-Korea kapcsán, amely szerint Washington hajlandó az együttműködésre, amennyiben a kölcsönösség alapján Phenjan is ugyanezt teszi. Észak-Korea reakciója alig három hónappal később érkezett, egy kísérleti atomrobbantás és több rakéta-teszt formájában.³⁵ Ez a válasz jól leírja az elmúlt évek USA–Észak-Korea-dinamikáját. Az Obama-kormányzat által alkalmazott „stratégiai türelem” politikája szinte teljes egészében a kivárára, az ENSZ Biztonsági Tanácsára, valamint a – működésképtelen – hatoldalú tárgyalásokra támaszkodott.³⁶ A bevezetett szankciókkal minden bizonnyal tudtak ártani az észak-koreai vezetésnek is, azonban a többségüket inkább a helyi lakosság érezte meg.³⁷ Észak-Korea 2016-ban végrehajtotta az ötödik kísérleti atomrobbantását, és idén már egy olyan

interkontinentális ballisztikus rakétát is tesztelt, amely az amerikai partokat is eléri.³⁸ Az elemzők szerint a kommunista ország nagyon közel áll ahhoz – vagy már képes is arra –, hogy akkorára csökkentse a nukleáris robbanófej méretét, amekkorát egy interkontinentális ballisztikus rakéta akár a kontinentális Egyesült Államok területére is eljuttathat.³⁹

Ahogy azt említettem, mégsem lehet fekete-fehéren ítélni az USA Észak-Korea-politikájáról, ugyanis a geopolitikai körülmények jelentősen limitálják az Egyesült Államok mozgásterét. A szankciók és más büntetőintézkedések valóban nem vezettek sikerre, azonban egy katonai invázió csak még instabilabbá tenné a Koreai-félszigetet. Az Obama-kormányzat próbálta elérni, hogy Kína nagyobb nyomást helyezzen a „szövetségesére”, de közel sem biztos, hogy az érdekelt az észak-koreai helyzet megoldásában. Így hát Kim Dzsongun és országa továbbra is egy olyan probléma, amely „túl veszélyes ahhoz, hogy ne figyeljenek rá, de túl bonyolult ahhoz, hogy megoldják”.⁴⁰

Fülöp-szigetek:

Taktikai távoldás, stratégia nélkül

A másik külpolitikai kudarc a Fülöp-szigetek eltávolodása az Egyesült Államoktól. Bár korai még messzemenő következtetésekbe bocsátkozni, az kijelenthető, hogy a két ország stratégiai kapcsolata jelenleg nem áll biztos lábakon. A kiterjesztett védelmi megállapodás értelmében tavaly öt új Fülöp-szigeteki

bázis amerikai használatbavételéről döntöttek, ám Rodrigo Duterte megválasztásával az egyezmény jövője kérdéses lett.⁴¹ A meglehetősen szókimondó új elnök nyílt amerikaellenességről tett tanúbizonyságot, és láthatóan Kína és Oroszország felé kezdett közeledni, miután az Egyesült Államok, az Európai Unió és az ENSZ bírálta a droghasználókkal szembeni drasztikus fellépését.⁴²

Duterte az elmúlt év során többször is kijelentette, hogy felbontja az Egyesült Államokkal való szövetséget, ezt azonban érdemes fenntartásokkal kezelni. Mivel az elnök a kemény fellépése és populista szlogenjei miatt még mindig nagyon népszerű a hazájában, ebből és a támogatói közül is sokat vesztené, ha teljesen behódolna az USA kritikájának.⁴³

Nehezen magyarázható érdekessége az USA és a Fülöp-szigetek kapcsolatának, hogy mindezek ellenére a régióon belül az utóbbinak a lakossága még a leginkább Amerika-barát.⁴⁴ Úgy tűnik, azért Duterte is tisztában van a távoldási politikája határaival, tehát próbál ugyan Kínával és Oroszországgal is kisebb fegyverüzleteket kötni, valamint egy jövőbeli együttműködésre is utalást tenni, de az amerikai stratégiai kapcsolat fenntartása elég erős ahhoz, hogy ezeket a kifelé kacsintásokat egyelőre átvészelve. A Kínával kapcsolatos rövid távú céljai elérése érdekében pedig hajlandónak tűnik a stratégiai pozíciója feláldozására is. Mindez természetesen az Egyesült Államok stratégiai helyzetét is gyengíti a régióban, hiszen az amerikai katonai elemzők az első szigetlánc (Japán, Rjúkú-szigetek,

Tajvan, Fülöp-szigetek) részeként az egyik fő előőrsként tekintettek a Fülöp-szigetekre a Kína elleni feltartóztatási stratégiáikban.⁴⁵ Obama Fülöp-szigeteki politikája azért is kudarcnak tekinthető, mert a „pivot” fő eleme a dél-kínai-tengeri szigetvitákban az amerikai partnerországok közös fellépése Kína követeléseivel szemben, Duterte pedig azért, hogy feláldozta az e vitákban meglévő erős és jogilag alátámasztott pozícióját, az Egyesült Államok ázsiai külpolitikájának az egyik fő alkotóelemét tette megkérdőjelezhetővé.

Az Obama-kormányzat számára mindenképpen kudarc a Fülöp-szigetek eltávolodása, azonban ezt a tényt két oldalról kell megközelíteni. Először is, az lépés minden bizonnyal Duterte személyes döntése volt, nem egy megfontolt stratégia része. Az Egyesült Államoknak itt szűk volt a mozgáster, és bár megpróbálkozhatott volna egy „lekenyerezési politikával” (például nyíltan jobb ajánlat tételével), véleményem szerint az nem sokat változtatott volna a *fait accompli* helyzetben.

Másik oldalról nézve viszont az Egyesült Államok történelmében számos példát lehet találni a diktatúrákkal és a Dutertehez hasonló, populista politikussal való szövetkezésre. Nem egy kulcsfontosságú amerikai partnerországnál „felejtette el” például kiemelni az emberi jogi kihágásokat – így ha most időben felismerték volna a helyzetet, talán meg lehetett volna előzni Duterte „kilengését”, vagy jobban tudtak volna reagálni rá.⁴⁶ Nincs azonban még minden veszve

a kétoldalú kapcsolatok terén, hiszen Dutertenek a szakítással kapcsolatos fenyegetőzéséből még nem valósult meg szinte semmi. Jelenleg a legvalószínűbbnek egy Fülöp-szigeteki hintapolitika tűnik: azaz egyrészt az együttműködés kialakítása Kínával és Oroszországgal bizonyos területeken, másrészt az USA-val való stratégiai kapcsolat fenntartása. Érdekes lesz megfigyelni, hogy Donald Trump elnökségével hogy változik a kapcsolat a két ország között, mivel Trump és Duterte eddig támogatta a másik megoldásait.⁴⁷

Kína: a nagyhatalmi viszony kérdőjelei

Végül nem maradhat ki az Egyesült Államok Kína-politikája sem, mivel a következő évek, évtizedek globális politikáját leginkább ez a reláció fogja befolyásolni. Kína létfontosságú tényező lett az USA stratégiai tervezésében, mivel gyors fejlődése következtében a Szovjetunió után újra egy potenciális szuperhatalom veszélyeztetheti annak globális helyzetét. Az ázsiai régióban már most is megfigyelhető a rohamléptékű kínai terjeszkedés, ezért közel sem biztos ott a jövőbeni amerikai domináns pozíció fennmaradása. Kína az ellenőrzése alá akarja vonni az egész Dél- és Kelet-kínai-tengert, amelyek a saját gazdaságához is elengedhetetlen tengeri kommunikációs útvonalakkal van teleszöve.

A kínai „nagy stratégia” egyik kulcs-eleme, az „Egy övezet, egy út” projekt védelmének a biztosítása miatt Kína már-már agresszív militarizációba kezdett

a hozzá közeli tengereken.⁴⁸ Peking terjeszkedésének limitálásában az Egyesült Államok a hajózás szabadságának a fenntartására vonatkozó elvre építette fel a retorikáját – ami nem túl konfrontatív, mégis jelzésértékű. A kínai lépésekre adandó reakciók terén az utóbbi évek során jól megfigyelhető egy választóvonal a Fehér Ház/külgügyminisztérium és a Pentagon között. Az előbbi explicit politikai célja az volt, hogy Kínát minél jobban bevonja a globális politikai és gazdasági szintérre, ezzel együtt elérje, hogy az ázsiai ország felelős nagyhatalomként viselkedjen, és nagyobb feladatot vállaljon a világpolitikában.

Ennek hátterében többek között a két ország egymásrautaltsága áll. A világ egyik legnagyobb gazdasági tranzakciójának tekinthető kétoldalú kereskedelmük mellett egymás gazdaságának szinte minden szintjén is jelen vannak.⁴⁹ Ez a gazdasági kapcsolat azonban aszimmetrikus, ugyanis az Egyesült Államoknak Kína exportörként fontos ugyan, de nem helyettesíthetetlen. Kínának azonban exportgazdasága miatt nagyobb szüksége van az Egyesült Államokba irányuló kivitelre, mint fordítva. Így azzal, hogy az Egyesült Államok hozzáférést ad Kínának az amerikai belső piachoz (és vállalja az ezzel járó deficitet), javít az Pekinggel szembeni alkupozióján.

A Kína felé történt nyitás egyik elemeként bővítették a gazdasági kooperációt, s annak részeként egy magas szintű gazdasági és stratégiai párbeszéd is létrejött a két ország között, valamint tárgyalások folynak egy bilaterális befektetési

egyezményről is.⁵⁰ Emellett a valutapolitikában sem volt különösebb súrlódás közöttük, mivel az Obama-adminisztráció kitarzott azon álláspontja mellett, hogy Kína nem manipulálja a valutáját, a renminbit.⁵¹ Érdekes megfigyelni, hogy az amerikai elnök a 2008-as kampánya során még ennek az ellenkezőjét állította (éppen úgy, mint Donald Trump, aki az elnöksége első napjai után szintén átértékelte ezt az állítását).⁵²

Mindezen felül Kína – a világ legnagyobb szén-dioxid-kibocsátója – és az e téren nemrég megelőzött Egyesült Államok meghatározó szereplői a világ klímaváltozás elleni harcának.⁵³ Ezért is volt rendkívül fontos, hogy a párizsi klímaegyezmény ratifikálásán túl a két ország egy bilaterális klímaegyezményt is kötött a szén-dioxid-kibocsátásuk csökkentéséről.⁵⁴ (Sajnos, Trump elnök azóta bejelentette, hogy az USA-t kilépteti a klímaegyezményből.)

Az eddigiek alapján tehát nem meglepő, hogy a Fehér Ház és a külügyminisztérium – funkciójukból adódóan is – visszafogottabban nyilatkozik Kínával kapcsolatban a diplomácia és a média csatornáin. Jól megfigyelhető, hogy az amerikai (elég vegyes képet mutató) Kína-politikában az Obama-kormányzat a bizalomépítésre és Kínának a világpolitikába való bevonására helyezte a hangsúlyt.

A Pentagon és vele együtt az Egyesült Államok nemzetbiztonsági szereplői – ugyancsak a feladatkörükből adódóan – azonban már úgy tervezik a publikus katonai doktrínájukat, hogy azokban egy esetleges Kína–USA-

konfliktussal is számolnak, és egyfajta feltartóztatási stratégiának megfelelően írják le az amerikai hadsereg jövőbeli felépítését.⁵⁵ Ezekben a dokumentumokban a legnagyobb kihívásként a Kína által az első szigetláncban érvényesíthető *anti-access/area-denial* (A2/AD) képesség jelenik meg. (Azaz, ha legyőznie nem is sikerülne neki az USA-t, olyan veszteségeket okozna neki, amelyek meghátrálásra kényszerítenék.) E stratégiai koncepció szerint Kína bizonyos esetekben felboríthatná az erőegyensúlyt a számára fontos tengereken, ugyanis nagy hatótávolságú rakétákkal és fejlett felderítőrendszerekkel megnehezíthetné az amerikai flotta és légierő hozzáférését azokhoz a vizekhez. Ráadásul Kína új repülőgép-hordozók építésével és a nyílt vízi haditengerészet létrehozásával maga is valóban az erő-kivetítési képességei fejlesztésén dolgozik.⁵⁶

Habár az Egyesült Államok hadserege egy ilyen kihívás ellen is felkészültnek mondható, azt ők is felismerték, hogy egy Kína elleni esetleges háború hatalmas gazdasági, politikai és emberéletekben mért veszteséggel járna.⁵⁷ Természetesen az amerikai katonaság ettől függetlenül igyekszik ellenszert találni a katonai kihívásra. Ennek első lépéseként egy komoly változás várható 2020-ra: az Egyesült Államok haditengerészetének 60 százalékát az ázsiai régióba fogják vezényelni.⁵⁸

Emellett az amerikai katonaság továbbra is a fejlett technológiában, a megfelelően alkalmazott stratégiában és a kimagasló kiképzésben látja annak a biztosítékát,

hogy fenntarthassa a katonai előnyét, és ellenőrzés alatt tudja tartani a Kínához közel található tengereket is. Véleményem szerint azokon a vizeken a feszültség egyre jobban nőni fog – ami azt jelenti, hogy nagy esély van arra, hogy a két ország fegyverkezési versenybe hajtja egymást. A rivalizálásból hosszú távon az Egyesült Államok jöhet ki jobban, mert a környező országok a Kínától való félelmükből adódóan inkább az USA mögé sorakoznak fel, hiszen az nem jelent rájuk közvetlen veszélyt.

A Fehér Ház meglehetősen limitált stratégiája mégis jóval nagyobb sikereket ért el, mint a Pentagon által megkezdett feltartóztatás. A mesterséges szigetek építését és militarizálását az Egyesült Államok nem tudta megakadályozni, és úgy tűnik, hogy a területi viták kapcsán sem sikerült még a kínai befolyás viszszaeszközítésének ellenszerét megtalálnia. Ezzel együtt a Kína által jelentett potenciális kihívás a hidegháború óta nem látott fegyverzetfejlesztési lökést adott az Egyesült Államoknak.⁵⁹ Ráadásul az utóbbi időben a Fehér Ház is egyre nyíltabban néz farkasszemet Pekinggel: elég csak a hágai állandó választottbírói döntés erős támogatására vagy a vitatott szigetek körüli tengeri őrzőjáratokra gondolni.⁶⁰ Ezek a – még mindig visszafogottnak tekinthető – lépések azonban nemcsak hogy nem állították meg a kínai terjeszkedést, hanem újabb alapot is szolgáltatottak számára a további militarizálásra. Érdekes lesz megfigyelni, hogy a Trump-kormányzat beváltja-e az agresszívabb Kína-politikával kapcsolatos

ígéreteit.⁶¹ Habár egy jelentősebb katonai konfliktusnak nem nagy az esélye, a jövőbeli kisebb tengeri összecsapásokat nem lehet kizárni.

Az Obama-kormányzat további régióbéli sikerei és kudarcai

Az eddig kiemelt, stratégiai jelentőségű sikereken és kudarcokon kívül fontos megemlíteni az Obama-kormányzatnak az Ázsia-politika terén elért további eredményeit, melyek között vannak kimondottan amerikai eredmények, de olyanok is, amelyeket az ázsiai politikai klímának az Egyesült Államok számára pozitív változása okozott. Mint azt a bevezetőben említettem, Obama az első ciklusában inkább kereskedelmi oldalról közelítette meg a régiót. Azonban a másodikban egyértelmű eltolódás volt tapasztalható a katonai-stratégiai kérdések felé. Ezt leginkább Kína agresszív militarizációja és az észak-koreai nukleáris kérdés indokolta.

Mindenképpen az Obama-adminisztráció sikereként könyvelhető el a meglévő bilaterális együttműködés megerősítése Japánnal és Dél-Koreával, az USA két fő régióbéli szövetségeseivel, így az az utóbbi évtizedekben most a legstabilabb. Mindkét ország nagyobb hozzájárulásáról biztosította az Egyesült Államokat, mely számottevő haderőt állomásoztat a területükön.⁶²

Emellett fontos megemlíteni, hogy Japán és Dél-Korea egymáshoz való viszonya is sokat javult az elmúlt években,

ami nagyrészt az amerikai trilaterális diplomácia eredménye.⁶³ A második világháború óta megoldatlan problémára – arra, hogy a megszálló japán katonák szexrabszolgaként használtak rengeteg idős koreai nőt –, úgy tűnik, végleg pont kerül, még ha odáig rögös is az út.⁶⁴

Katonai szempontból fontos sikernek könyvelhető el a *Terminal High Altitude Area Defense* (THAAD) nevű ballisztikusrakéta-védelmi rendszer Dél-Koreába való telepítése.⁶⁵ Alapvetően az esetleges észak-koreai támadás kivédésére szolgál a rendszer, azonban – másodlagos funkciójaként – a rendkívül erős radarja Kína egy részét is pásztázhatja. Ezt természetesen nehezményezte Kína, habár a THAAD védelmi képességei odáig nem terjednek ki.⁶⁶

Japánnal sikerült kibővíteni az eddig is meglévő, kölcsönösségen alapuló védelmi egyezményt, amely ezentúl nem határolja be földrajzilag annak érvényességét, és egybeesik az új japán védelempolitikával is, így a szigetországnak nagyobb mozgásteret lesz a szövetségesei segítségével egy esetleges katonai konfliktus során.⁶⁷

További amerikai katonai sikernek számít, hogy az érdekszférájában lévő államok általánosságban növelték a védelmi kiadásait, ráadásul nagyrészt amerikai fegyverek vásárlásával. A legjelentősebb beruházások Japánban történtek, amely megengedheti magának, hogy a legfejlettebb amerikai technológiát vásárolja meg, azonban olyan kisebb ázsiai országok is amerikai fegyverrendszereket vásároltak, mint Szingapúr.⁶⁸ Az amerikai

fegyverek vásárlásának az egyik pozitív mellékhatása az USA számára, hogy az azokhoz társuló kiképzés nagyban segíti a bilaterális katonai kapcsolatokat.

A sikerek közé tartozik, hogy az Egyesült Államok az ázsiai térségben hét új katonai létesítményt használhat különböző célokra. Az egyik Szingapúrban található, egy másik Ausztráliában (ahol tengerészgyalogosok is állomásoznak, rotációs telepítésben), öt pedig a Fülöp-szigeteken, a kibővített védelmi együttműködési egyezmény keretében.⁶⁹ E szerződés jövője azonban kérdéses az új Fülöp-szigeteki elnök, Rodrigo Duterte Amerika-ellenes kijelentései óta.⁷⁰

A Csendes-óceáni Partnerség fontos szerepet töltött be az USA Ázsia-politikájában, emiatt nehéz azt egyértelmű kudarcként vagy sikerként értékelni. Donald Trump bejelentette, hogy kilép a TPP-tárgyalásokból, az Egyesült Államok nélkül pedig az eredeti megállapodás bukottnak tekinthető, mivel a ratifikáló országok GDP-je így nem éri el a szerződésben foglalt értéket, az összes aláíró fél GDP-jének 85 százalékát.⁷¹

Az Obama-adminisztráció értékelésénél azonban nem lehet a kudarcok között említeni a TPP-t, mivel a tárgyalások során sikerült tizenegy országot meggyőznie annak fontosságáról. Az amerikai Kongresszus radikálisabb republikánus és demokrata tagjai egyaránt hátráltatták a TPP életbe lépését, miközben a japán parlament már ratifikálta azt.⁷² Habár a szerződés gazdasági hatásai kevésbé lettek volna jelentősek az Egyesült Államok számára, mint például Vietnammak, egy

kohezív, Kína gazdasági befolyását ellensúlyozni képes gazdasági keretrendszert teremtett volna.⁷³ Ez pedig stratégiai fontosságú lett volna az USA ázsiai szerepének a bebetonozásában – nem véletlen, hogy a Pentagon tisztségviselői voltak az egyezmény legnagyobb támogatói.⁷⁴

E felsorolásból is látszik, hogy az Egyesült Államok ázsiai külpolitikáját elsősorban katonai-stratégiai megfontolások vezérelték. Ez Kína gyors katonai fejlődésének tudható be, valamint annak, hogy a Pentagon felismerte a Kína által alkalmazni kívánt A2/AD koncepció veszélyét.⁷⁵ Ez utóbbi nehezítheti, sőt bizonyos körülmények között el is lehetetlenítheti az USA erőketvitési képességét a Kínához közeli tengereken. Pedig ott olyan, a világgazdaság számára létfontosságú kereskedelmi útvonalak találhatóak, amelyeket az amerikaiak feltétlenül az ellenőrzésük alatt akarnak tartani, így e vizekhez való hozzáférésük elsődleges fontosságú.

Végül meg kell említeni, hogy az Egyesült Államok jelentősen megnövelte az ázsiai multilaterális intézményekben játszott szerepét. Az USA 2008 óta saját nagykövettel rendelkezik a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségében (ASEAN), valamint 2011 óta elnöki szinten is részt vesz az ASEAN által szervezett Kelet-ázsiai Csúcson,⁷⁶ és megrendezte a saját USA–ASEAN-csúcstalálkozóját. E sikeresnek mondható multilaterális politikával igyekszik az Egyesült Államok minél inkább az érdekszférájába vonzani a Kína agresszív terjeszkedésétől tartó ASEAN-országokat.

Konklúzió

Véleményem szerint Barack Obama ázsiai külpolitikai stratégiája, a *pivot* több szempontból is jelentős. Egyrészt elkezdte vagy egy magasabb szinten folytatta a közeledést az olyan stratégiai fontosságú országok felé, mint India és Vietnam. E kapcsolatok csak több év távlatában bontakozhatnak ki, de Obama tovább építette az alapokat egy határozottabb amerikai ázsiai jelenléthez. Ez a stratégia azért is kifizetődő hosszú távon, mert adott esetben az Egyesült Államok potenciális kihívójának így meg kell osztania a figyelmét, ráadásul nem csak az USA-ra hárul a védelempolitikai pozicionálás költsége. Emellett pszichológiai hatása is van, mivel így a kisebb országok nem feltétlen alárendelt szerepet játszanak Kínával szemben, ha az Egyesült Államokat partnerként maguk mögött tudhatják. Természetesen az, hogy az Obamát követő adminisztrációk hasonló figyelmet fordítanak-e ezekre az országokra, egyáltalán nem garantálható.

Mindenképpen pozitív, hogy az Egyesült Államok a régióbeli legtöbb szövetségését biztosította arról, hogy továbbra is létfontosságú játékos akar maradni Ázsiában. Japán és Dél-Korea nagyobb figyelmet élvez, és fontosabb részét képezi az Egyesült Államok ázsiai katonai stratégiájának, mint az elmúlt 25 évben bármikor. Tény, hogy ez a „megnyugtatósi politika”, úgy tűnik, a Fülöp-szigetek esetén hatástalan volt, de ennek, mint írtam, inkább személyi okai vannak.

A *pivot* tehát koherensnek tekinthető, és az eredeti céljait annyiban el is érte, hogy a régió jobban összefogott – bár ez inkább annak a következménye, hogy sok ország fenyegetve érezte magát Kínától, mint az Obama-kormányzat erőfeszítéseinek. Nagy kérdés a jövőre nézve, hogy ez az összefogás mennyire erős: képes-e Kína megbontani azt a saját „lekenyerezési politikájával”. A Fülöp-szigetek példája felvetheti a kisebb ázsiai országoknak is a kérdést, hogy nem éri-e meg nekik is jobban, ha rendezik a „nézeteltéréseiket” Kínával, minthogy bízzanak a kevésbé kézzelfogható és földrajzilag is távoli amerikai támogatásban. Ez azért is lényeges lesz a továbbiakban, mert az Egyesült Államoktól sok ország többre számított – mind retorikában, mind tettekben. Katonai-stratégiai téren történtek ugyan komoly előrelépések, de érthető, hogy a világ legerősebb hadseregétől többet vártak, mint néhány tengeri őrzőjáratot a Kína által magáénak vallott szigetcsoportok körül.

A nem katonai természetű politikák közül Obama érdeme, hogy megpróbálta a régiót gazdaságilag is összefogni, és ezzel is csökkenteni a Kínával területi vitában lévő, tőle tartó országoknak a hatalmas szomszédjuktól való kiszolgáltatottságát. A legtöbb elemző alapvetően pozitívként értékelte az Obama-kormányzat Ázsia-politikáját, ugyanakkor azt is megjegyezték, hogy a legfontosabb kérdésekben csak tovább építette a már megkezdett folyamatot, és kevés olyan saját kezdeményezése történt, mint például a sikeresnek tekinthető USA–ASEAN-csúcs.⁷⁷

Az elemzők abban is egyetértenek, hogy az amerikai elnöknek nem sikerült jól menedzselnie a régió nagyhatalmainak a kapcsolatát (Kína és Japán viszonyát), és az észak-koreai kérdés is megoldatlan maradt.

A jövőre nézve elmondható, hogy ha a Csendes-óceáni Partnerség el is bukott, valószínűleg Donald Trump sem fogja gazdaságilag elhanyagolni a térséget, mivel az létfontosságú az Egyesült Államok számára. A már lehetőségként megjelent bilaterális gazdasági egyezmények pozitívnak számítanak, de a TPP-nek mint a további kooperáció stabil keretrendszerének a jelentőségét nem hordozzák magukban.⁷⁸

Mint említettem, a Trump-kormányzattól egy agresszívabb Kína (és azzal együtt Ázsia)-politika várható; ez mind a kabinet összeállításából, mind a katonai kiadások tervezett növeléséből látszik.⁷⁹ Az viszont szinte kizárt, hogy beváltja a kampánya során tett kijelentését, és hagyná, hogy Japán és Dél-Korea nukleáris fegyvereket szerezzen be.⁸⁰ Véleményem szerint Japán viszont komolyabb részt fog vállalni az ázsiai védelem terén, ugyanis az egybecseng a „biztonságpolitikai ébredésével” és a japán alkotmány 9. cikkelyének újraértelmezésével.⁸¹

Konklúzióként elmondható, hogy az Egyesült Államok ázsiai helyzete továbbra is biztosítottnak látszik; a kérdés csak az, hogy az elkövetkező évek szabályait is az USA írja-e, vagy egy reaktív nagyhatalommá szorul vissza a régióban.

A kézirat lezárásának ideje: 2017. július 4.

Jegyzetek

- 1 „Clinton Signs China Trade Bill into Law”. *ABC News*, <http://abcnews.go.com/International/story?id=82426>, 1999. október 10.; Subrata Ghoshroy: „Taking Stock: The US–India Nuclear Deal 10 Years Later”. *Bulletin of American Scientists*, <http://thebulletin.org/taking-stock-us-india-nuclear-deal-10-years-later9165>, 2016. február 16.
- 2 Jeffrey A. Bader: „Obama and China’s Rise. An Insider’s Account of America’s Asia Strategy”. *Brookings Institution*, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/obamaandchinasrise_chapter.pdf, 2013. március 13.
- 3 John Hemmings: „What the Bush Era Can Teach Us about Asia”. *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/feature/what-the-bush-era-can-teach-us-about-asia-15776>, 2016. április 14.
- 4 Uo.
- 5 Jackie Calmes: „Obama Talks up Free Trade and Jobs at Asia–Pacific Meeting”. *The New York Times*, <http://www.nytimes.com/2011/11/14/world/asia/president-obama-hosts-pacific-trade-meeting-in-hawaii.html>, 2011. november 13.
- 6 Uo.
- 7 Jeffrey A. Bader: „U.S. Policy: Balancing in Asia, and Rebalancing to Asia”. *Brookings Institution*, <https://www.brookings.edu/opinions/u-s-policy-balancing-in-asia-and-rebalancing-to-asia/>, 2014. szeptember 23.
- 8 Antony J. Blinken: „Obama Administration Policy in the Asia–Pacific”. *China–US Focus*, <http://www.chinausfocus.com/foreign-policy/52572>, 2016. április 28.
- 9 Ray Vickery: „Is India Getting Nostalgic over Russia Ties?”. *CNN*, <http://edition.cnn.com/2015/01/22/opinion/vickery-india-relationship/>, 2015. január 22.
- 10 Franz-Stefan Gady: „Russia Remains India’s Largest Arms Supplier (for Now)”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/03/russia-remains-indias-largest-arms-supplier-for-now/>, 2016. március 1.

- 11 Uo.
- 12 Rajat Pandit: „India Keen on US’s F/A-18 Jet Offer”. *The Times of India*, <http://timesofindia.indiatimes.com/india/India-keen-on-USs-F/A-18-jet-offer/articleshow/51706566.cms>, 2016. április 6.
- 13 Franz-Stefan Gady: „Confirmed: India’s ‘Mother of All Defense Deals’ Is Dead”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2015/08/confirmed-indias-mother-of-all-defense-deals-is-dead/>, 2015. augusztus 5.
- 14 „India Will Eventually Ink other Agreements Pushed by US: Manohar Parrikar”. *The Indian Express*, <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/india-will-eventually-ink-other-agreements-pushed-by-us-manohar-parrikar-3003315/>, 2016. augusztus 30.
- 15 Jim Garamone: „U.S., India Sign 10-Year Defense Framework Agreement”. *U.S. Department of Defense*, <https://www.defense.gov/News/Article/Article/604775>, 2015. június 4.
- 16 Pandit: i. m.
- 17 Richard Rossow – Sarah Watson: „China Creates a Second Chance for the ‘Quad’”. *Asia Maritime Transparency Initiative*, <https://amti.csis.org/4379-2/>, 2016. március 14.
- 18 Ghoshroy: i. m.
- 19 Harsh V. Pant: „India’s Modi Signals End to Anti-Americanism”. *The Japan Times*, <http://www.japantimes.co.jp/opinion/2014/12/08/commentary/world-commentary/indias-mori-signals-end-to-anti-americanism/>, 2014. december 8.
- 20 Gardiner Harris: „President Obama and India’s Modi Forge an Unlikely Friendship”. *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/06/06/world/asia/india-narendra-modi-obama.html>, 2016. június 5.
- 21 „Fantasy Frontiers”. *The Economist*, http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/05/indian_pakistani_and_chinese_border_disputes, 2012. február 8.
- 22 Manu Balachandran: „With an Eye on China, India Steams ahead in the Battle for Naval Supremacy in the Indian Ocean”. *Quartz India*, <https://qz.com/864011/with-an-eye-on-china-india-steams-ahead-in-the-battle-for-naval-supremacy-in-the-indian-ocean/>, 2016. december 19.; Helen Clark: „Why China Should Fear India’s Arms Sales to Vietnam (Think South China Sea)”. *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-china-should-fear-indias-arms-sales-vietnam-think-south-19025>, 2017. január 11.
- 23 Nandini Krishnamoorthy: „India Hints at Anti-Beijing Stand over South China Sea Dispute – Report”. *International Business Times*, <http://www.ibtimes.co.uk/india-hints-anti-beijing-stand-over-south-china-sea-dispute-report-1590240>, 2016. november 7.
- 24 Franz-Stefan Gady: „1st US Warships Port at Cam Ranh Bay since End of Vietnam War”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/10/1st-us-warships-port-at-cam-ranh-bay-since-end-of-vietnam-war/>, 2016. október 5.
- 25 David Stout: „The Last Time China Got into a Fight with Vietnam, It Was a Disaster”. *Time*, <http://time.com/100417/china-vietnam-sino-vietnamese-war-south-china-sea/>, 2014. május 15.
- 26 „China’s Maritime Disputes”. *Council on Foreign Relations*, http://www.cfr.org/asia-and-pacific/chinas-maritime-disputes/p31345#!/?cid=otr-marketing_use-china-sea_InfoGuide. A letöltés ideje: 2017. január 13.
- 27 „Vietnam’s Island Building: Double Standard or Drop in the Bucket?”. *Asia Maritime Transparency Initiative*, <https://amti.csis.org/vietnams-island-building/>, 2016. május 11.
- 28 Nguyen Dieu Tu Uyen: „Vietnam Defies Asia Slowdown as Economic Growth Holds above 6%”. *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-12-28/vietnam-s-gdp-growth-quickens-to-6-68-in-4th-quarter>, 2016. december 28.
- 29 Gardiner Harris: „Vietnam Arms Embargo to Be Fully Lifted, Obama Says in Hanoi”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/05/24/world/asia/vietnam-us-arms-embargo-obama.html>, 2016. május 23.
- 30 Franz-Stefan Gady: „For Russia, US Lifting Vietnam Arms Embargo Will Not Affect

- Military Exports”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/05/for-russia-us-lifting-vietnam-arms-embargo-will-not-affect-military-exports/>, 2016. május 24.
- 31 Franz-Stefan Gady: „Will Vietnam Buy F-16 Fighter Jets and US Sub Hunting Planes?”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/05/will-vietnam-buy-f-16-fighter-jets-and-us-sub-hunting-planes/>, 2016. május 27.
- 32 Ivan Nечepurenko: „Russia Seeks to Reopen Military Bases in Vietnam and Cuba”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/10/08/world/europe/russia-seeks-to-reopen-military-bases-in-vietnam-and-cuba.html>, 2016. október 7.
- 33 Gady: i. m.
- 34 Ronald Popeski: „Sunshine Policy Failed to Change North Korea: Report”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-korea-north-sunshine-idUSTRE6AH1252010118>, 2010. november 18.
- 35 Daniel DePetris: „Enough Strategic Patience: Time for a New US North Korea Policy”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/09/enough-strategic-patience-time-for-a-new-us-north-korea-policy/>, 2016. szeptember 13.
- 36 Scott A. Snyder: „U.S. Policy Toward North Korea”. *Council on Foreign Relations*, <http://www.cfr.org/north-korea/us-policy-toward-north-korea/p29962>, 2013. január.
- 37 Katharine H.S. Moon – Paul Park: „Are Sanctions Enough to Deal with North Korea?”. *Brookings Institution*, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/03/02/are-sanctions-enough-to-deal-with-north-korea/>, 2016. március 2.
- 38 James Pearson: „North Korea’s Claim on ICBM Test Plausible: Experts”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-idUSKBN14M0PW>, 2017. január 2.
- 39 Barbara Starr – Ryan Browne: „Intel Officials: North Korea ‘Probably’ Has Miniaturized Nuclear Warhead”. *CNN*, <http://edition.cnn.com/2016/03/24/politics/north-korea-miniaturized-nuclear-warhead/>, 2016. március 25.
- 40 DePetris: i. m.
- 41 Prashanth Parameswaran: „A Big Deal? US, Philippines Agree First ‘Bases’ Under New Defense Pact”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/03/a-big-deal-us-philippines-agree-first-bases-under-new-defense-pact/>, 2016. március 19.
- 42 Ben Blanchard: „Duterte Aligns Philippines with China, Says U.S. Has Lost”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-china-philippines-idUSKCN12K0AS>, 2016. október 20.
- 43 Aurora Almendral: „Rodrigo Duterte, Scorned Abroad, Remains Popular in the Philippines”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/10/14/world/asia/philippines-rodrigo-duterte-rating.html>, 2016. október 13.
- 44 Ishaan Tharoor: „Forget Duterte. The Philippines Loves the United States”. *Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/10/22/forget-duterte-the-philippines-loves-the-us/>, 2016. október 22.
- 45 Prashanth Parameswaran: „Why the Philippines Is Critical to the US Rebalance to Asia”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/04/why-the-philippines-is-critical-to-the-us-rebalance-to-asia/>, 2016. április 7.
- 46 Andy Fitzgerald: „Why Won’t the West Call out Saudi Arabia for Persecution of Democratic Activists?”. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/29/saudi-arabia-us-human-rights-persecution-activists>, 2013. december 29.
- 47 „Philippines’ Deadly Drug War Praised by Donald Trump, Says Rodrigo Duterte”. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/03/philippines-rodrigo-duterte-donald-trump-white-house-invite>, 2016. december 3.
- 48 Chris Buckley: „China Suggests It Has Placed Weapons on Disputed Spratly Islands in South China Sea”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/12/15/world/asia/china-spratly-islands.html>, 2016. december 15.
- 49 „The People’s Republic of China”. *Office of the United States Trade Representative*, <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>. A letöltés ideje: 2017. január 15.

- 50 Cheng Li: „Assessing U.S.–China Relations Under the Obama Administration”. *Brookings Institution*, <https://www.brookings.edu/opinions/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/>, 2016. augusztus 30.
- 51 Andrew Mayeda – Saleha Mohsin: „China No Currency Manipulator, Obama Treasury Says for Last Time”. *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-10-14/china-no-currency-manipulator-obama-treasury-says-for-last-time>, 2016. október 14.
- 52 Doug Palmer: „Obama Says China Must Stop Manipulating Currency”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-usa-china-obama-currency-idUSTRE49S7FQ20081029>, 2008. október 29.; David Lawder: „Trump Backs away from Labeling China a Currency Manipulator”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-currency-idUSKBN17E2L8>, 2017. április 13.
- 53 „Global Greenhouse Gas Emissions Data: Emissions by Country”. *Environmental Protection Agency*, <https://www.epa.gov/ghgemissions/global-greenhouse-gas-emissions-data#Country>. A letöltés ideje: 2017. január 15.
- 54 „U.S.–China Joint Announcement on Climate Change”. *The White House Office of the Press Secretary*, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/11/us-china-joint-announcement-climate-changem>, 2014. november 11.
- 55 Sam LaGrone: „New Strategy Emphasizes High-End Surface Warfare”. *USNI News*, <https://news.usni.org/2017/01/09/new-surface-warfare-strategy-emphasizes-high-end-surface-warfare>, 2017. január 9.
- 56 Andrew Poulin: „Going Blue: The Transformation of China’s Navy”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/04/going-blue-the-transformation-of-chinas-navy/>, 2016. április 15.
- 57 David C. Gompert, Astrid Stuth Cevallos és Cristina L. Garafola: „War with China: Thinking through the Unthinkable”. *RAND Corporation*, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1100/RR1140/RAND_RR1140.pdf. A letöltés ideje: 2017. január 20.
- 58 Sam LaGrone: „Work: Sixty Percent of U.S. Navy and Air Force Will Be Based in Pacific by 2020”. *USNI News*, <https://news.usni.org/2014/09/30/work-sixty-percent-u-s-navy-air-force-will-based-pacific-2020>, 2014. szeptember 30.
- 59 Andrew Davies: „US Military’s Third Offset Strategy: A Silver Bullet or Simply a Bad Idea?”. *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/us-militarys-third-offset-strategy-silver-bullet-or-simply-17227>, 2016. augusztus 3.
- 60 Franz-Stefan Gady: „South China Sea Verdict: US Reactions”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/07/south-china-sea-verdict-us-reactions/>, 2016. július 13.; Idrees Ali – Matt Spetalnick: „U.S. Warship Challenges China’s Claims in South China Sea”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-southchinasea-usa-exclusive-idUSKCN12L109>, 2016. október 21.
- 61 „China Pushes Back After Tillerson Warns on South China Sea”. *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-01-12/tillerson-says-china-can-t-have-access-to-south-china-sea-isles>, 2017. január 12.
- 62 Scott Warren Harold: „The Legacy Obama Leaves His Successor in Asia”. *RAND Corporation*, https://www.rand.org/blog/2016/10/the-legacy-obama-leaves-his-successor-in-asia.html?adbsc=social_20161101_1080241&adbid=10155008405348676&adbpl=fb&adbpr=55708608675, 2016. október 26.
- 63 „South Korea, Japan Agree Intelligence-Sharing on North Korea Threat”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-southkorea-japan-military-idUSKBN13I068>, 2016. november 23.
- 64 Benjamin Lee: „South Korea–Japan Comfort Women Agreement: Where Do We Go from Here?”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/09/south-korea-japan-comfort-women-agreement-where-do-we-go-from-here/>, 2016. szeptember 6.
- 65 James Griffiths – Joshua Berlinger: „What Is THAAD?”. *CNN*, <http://edition.cnn.com/2016/07/13/asia/what-is-thaad/>, 2016. szeptember 9.

- 66 Sukjoon Yoon: „THAAD in South Korea: What Does It Really Mean for China?”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/07/thaad-in-south-korea-what-does-it-really-mean-for-china/>, 2016. július 12.
- 67 Julie Hirschfeld Davis – Michael R. Gordon: „Japan and U.S. Set New Rules for Military Cooperation”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2015/04/28/world/asia/japan-and-us-set-new-rules-for-military-cooperation.html>, 2015. április 27.
- 68 Curtis Brown, Ryan Browne és Zachary Cohen: „Here’s Who Buys the Most Weapons from the U.S.”. *CNN*, <http://edition.cnn.com/2016/05/24/politics/us-arms-sales-worldwide/>, 2016. május 25.
- 69 Jeff Schogol: „First of 1,250 Marines Arrive in Australia for Six-Month Training Deployment”. *Marine Times*, <https://www.marinecorpstimes.com/story/military/2016/04/13/first-1250-marines-arrive-australia-six-month-training-deployment/82980622/>, 2016. április 13.; Harold: i. m.
- 70 Prashanth Parameswaran: „Will Duterte End the US–Philippines Military Alliance?”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/10/will-duterte-end-the-us-philippine-military-alliance/>, 2016. október 27.
- 71 Peter Baker: „Trump Abandons Trans-Pacific Partnership, Obama’s Signature Trade Deal”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html>, 2017. január 23.
- 72 Jackie Calmes: „Obama Readies One Last Push for Trans-Pacific Partnership”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/08/22/business/international/trans-pacific-partnership-obama.html>, 2016. augusztus 21.
- 73 Peter A. Petri: „The Economic Effects of the Trans-Pacific Partnership: New Estimates”. *Peterson Institute for International Economics*, <https://piie.com/publications/working-papers/economic-effects-trans-pacific-partnership-new-estimates>, 2016. január.
- 74 Helene Cooper: „U.S. Defense Secretary Supports Trade Deal with Asia”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2015/04/07/us/politics/defense-secretary-supports-trade-deal-with-asia.html>, 2015. április 6.
- 75 James R. Holmes: „Defeating China’s Fortress Fleet and A2/AD Strategy: Lessons for the United States and Her Allies”. *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/06/defeating-chinas-fortress-fleet-and-a2ad-strategy-lessons-for-the-united-states-and-her-allies/>, 2016. június 20.
- 76 Mike Green: „The Legacy of Obama’s ‘Pivot’ to Asia”. *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2016/09/03/the-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/>, 2016. szeptember 3.
- 77 Uo.; Harold: i. m.
- 78 Matthias Helble: „Trump’s Withdrawal from TPP: What It Means for Asia”. *Asia Times*, <http://www.atimes.com/article/trumps-withdrawal-tpp-means-asia/>, 2016. december 1.
- 79 Binyamin Appelbaum: „Trump Taps Peter Navarro, Vocal Critic of China, for New Trade Post”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2016/12/21/us/politics/peter-navarro-carl-icahn-trump-china-trade.html>, 2016. december 21.; Leo Shane III – Andrew Tilghman: „Trump’s Military Will Have More Troops and More Firepower – if He Can Find More Money”. *Military Times*, <http://www.militarytimes.com/articles/donald-trump-military-spending>, 2016. november 20.
- 80 Gene Gerzhoy – Nick Miller: „Donald Trump Thinks More Countries Should Have Nuclear Weapons. Here’s What the Research Says”. *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/04/06/should-more-countries-have-nuclear-weapons-donald-trump-thinks-so/>, 2016. április 6.
- 81 Matt Ford: „Japan Curtails Its Pacifist Stance”. *The Atlantic*, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/japan-pacifism-article-nine/406318/>, 2015. szeptember 19.